

UN VALOROS STUDIU DE ISTORIE VERBALĂ

Dr. *Liliana CONDRATICOVA*

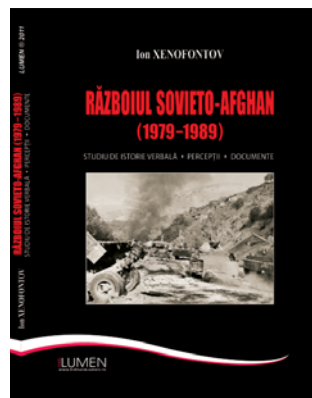
În contextul valorificării izvoarelor istorice de cele mai diferite tipuri, narațiunea orală, interviul și chestionarul sunt explorate în ultimul timp tot mai frecvent de istoricii contemporaniști. Studiul semnat de dr. în istorie Ion Xenofontov *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente* vine să ne exemplifice cel mai bine valoarea informațiilor verbale (ora-

serviurilor realizate întru analiza surselor istorice. După cum afirmă autorul, „observațiile-constatări ale foștilor soldați în ansamblu ... lărgesc imaginiile psihologice din Afghanistan” (p. 17), și, în așa mod, în dimensiunea verbală a istoriei.

Într-un fel, rodul muncii a mai bine de douăzeci de ani să a fi un dialog întreținut cu sursa istoricului sovieto-afghan. A fost o sarcină de a scrie în detalii despre această conflagrație militară cu un impact atât de oribil asupra destinului tinerilor trimiși în cele mai dese cazuri la moarte sigură, dar și a familiilor celor rămași în așteptarea copiilor, soților sau rudelor. Menționăm în acest context că autorul a reușit să mențină obiectivismul și să stăpânească emoțiile, restabilind alături de combatanți pas cu pas istoria trăită, în baza mecanismului de comunicare, a consecvenței în căutarea documentelor necesare și în utilizarea lor eficientă. Apelând la ancheta orală – la interviul individual sau cel de grup –, dr. I. Xenofontov a demonstrat cu certitudine că „cei mici” au o conexiune directă a destinului său cu „marea istorie”, contribuind prin chestionarul elaborat de însuși autorul, în baza întrebărilor signaletice și ale celor de performanță, la elucidarea evenimentelor din anii 1970–1980.

Studiul în cauză este prefațat de prof. univ., dr. Doru Radosav (Institutul de Istorie Orală din Cluj-Napoca, România), urmat de o *Introducere*, fiind compartimentat în trei capitole consistente. Primul compartiment include un demers științific privind istoria verbală prin prisma istoriei militare (p. 21–32), autorul abordând asemenea subiecte de o importanță majoră pentru cercetătorii din domeniul istoriei Armatei Naționale, dar și a filosofiei, metodologii

Ion Xenofontov. *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*. Iași, LUMEN, 2011, 550 p.

ei de cercetare și, nu în ultimul rând, a psihologiei. Astfel, în paginile acestui compartiment autorul tinde să evalueze dimensiunea problemei abordate, specifică anumite repere conceptuale și propune variate tehnici și strategii de investigare.

Cel de-al doilea compartiment, care, de altfel, nu-l poate lăsa indiferent nici pe cel mai auster cercetător, este intitulat *Percepții* și prezintă o căutare a răspunsurilor la întrebările stringente pe care le-a abordat războiul sovieto-afghan. Doar câteva titluri din cele peste 70 de interviuri, realizate de la martorii direcți și indirecti, denotă profunzimea dramei umane a tinerilor de numai 18 ani trimiși la moarte sigură, devenind pur și simplu „carne de tun” (p. 319), neștiind „unde ne duc” (p. 84), marcând că „vitejie este să scapi cu viața” (p. 353). În aproape 400 de pagini (p. 33–418), autorul, împreună cu combatanții, a readus la zi evenimentele acerbe trăite și narate de luptători care au fost siliți să ducă „politica partidului pe un teritoriu străin” (p. 76), conștientizând că „războiul din Afghanistan niciodată nu putea fi câștigat” (p. 147), că au devenit, fără voia lor, „ocupanți” (p. 151), și-au pierdut sănătatea, fiindcă „nimeni nu este bucuros când cineva intră în casa lui” (p. 178). Combatantul era forțat însă să scrie acasă că „totul este bine, sunt sănătos”, fără a prezenta detalii (p. 264), iar despre faptul că „mâncău viermi” etc. au îndrăznit să povestească peste mulți ani după terminarea războiului. Unii tac și azi, de durere, de spaimă, de nedorința de a-și aminti cele trăite odinioară. Mulți dintre ei s-au schimbat radical, și, cel mai probabil, fără școala Afghanului ar fi trăit altfel (p. 42).

Aceste discuții ale combatanților, care ulterior au continuat lupta pe Nistru, în Karabah, Cecenia ș.a. (p. 91), au deschis profunzimea dimensiunii

nu numai a istoriei unui conflict militar, unde ei au devenit „niște actori nepoftiți”, dar abordează chestiuni majore de ordin psihologic, de integrare în societate, de întemeiere a unei familii și educarea copilului. Anume din aceste motive unii dintre combatanții recunosc: „cu cât mai multe erori comit politicienii, cu atât mai multe ordine sunt pe pieptul ostașului și mai multe cruci în cimitire” (p. 361). Cred că număratoarea este mult mai dură, mai mulți copii care nu au spus „tată” sau așa și nu au văzut lumina zilei, mai multe mame care nu știu cine se află în sicriul de zinc...

Războiul nu este „agitația prin cântece” (p. 337) sau romantica de genul „să văd cum e acolo” (p. 58), fiindcă clima e călduroasă, dar moldovenii sunt rezistenți. Practic nu a rămas în țara noastră localitate unde să nu fie cel puțin 1-3 soldați căzuți în Afghanistan sau întorși fără o mână, fără un picior, sau, prin extindere, marcați de *sindromul afgan*, *sindromul combatantului etern* etc. Dacă atunci, prin 1989–1990, li se mai atrăgea atenție, se organizau întâlniri cu „ostașii internaționaliști”, se interpretau cântece, foștii participanți la războiul sovieto-afghan erau admiși la facultăți și învățau în măsura posibilităților, cu timpul practic a devenit rușinos să spui că ai trecut prin „țara montană”.

E meritul autorului și fapt pentru care este înalt apreciat de combatanți că a restabilit numele fiecărui militar originar din RSSM care așa și nu s-a mai întors pe meleagurile natale și nici nu i se știe uneori locul de înmormântare (p. 419–428). În așa mod, cel de-al treilea compartiment (p. 419–524) include documente valoroase privind lista militarilor căzuți, date statistice despre cei decedați, recunoașterea participării în război, propaganda și contrapropaganda afghană. Acest capitol este amplu documentat cu scrisori din Afghanistan și e foarte corect că nu au fost cenzurate, fiindcă printre rânduri se ivește fața adevărată a urgiei conflagrației militare. Credem că analiza mai detaliată a acestor epistole ar putea condiționa apariția unui nou studiu care ar extinde dimensiunea istorică și psihologică a războiului sovieto-afghan. De altfel, materialul ilustrativ anexat de autor în prezentul studiu poate concura cu cele mai drastice scene din filmele de oroare ale regizorilor contemporani. Cu unica diferență! Nu sunt montate. E adevărul pur al războiului. Poate că

reprezintă o imagine futurologică pentru cei care nu pot împărți sferile de influență, nu doresc să înțeleagă că nu pot fi actori mici și istorii mari. Istoria este făcută de acești actori „mici”, fapt demonstrat de I. Xenofontov în baza documentelor orale și percepțiilor combatanților. Lucrarea este finalizată cu o bibliografie exhaustivă la subiectul abordat, de altfel, foarte valoroasă pentru specialiștii din domeniul istoriei militare.

E foarte dificil să discuți pe marginea evenimentelor contemporane, cu o vechime de numai două decenii. Dr. Ion Xenofontov a reușit să perceapă printre aceste interviuri cele mai importante subiecte la care tinde să răspundă împreună cu combatanții: pregătirea teoretică și practică a recruților, acțiunile militare, imaginea adversarului și a aliaților, percepția vieții cotidiene, impactul conflictului asupra moralității și vieții fizice, dimensiunea familială etc. În opinia noastră, studiul în așa mod devine un valoros suport documentar – prin zeci de documente inedite din arhivele private și fondurile Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova –, dedicat tuturor specialiștilor din domeniul istoriei, politologiei, filosofiei, psihologiei, abordând, în premieră, niște probleme interdisciplinare care se cer a fi rezolvate. Este o continuare logică a monografiei *Războiul din Afghanistan (1979–1989) în memoria participanților din Republica Moldova. Realitate istorică și imaginar social* (Iași, Lumen, 2010, 544 p.) și nu ultima lucrare axată pe aceste probleme, chestiunea rămânând a fi deschisă. Meritul principal este că autorul ne-a atenționat din nou că „nimic și nimeni nu se uită”.

Fiind o exclusivitate pentru istoriografia națională, lucrarea realizată de dr. Ion Xenofontov este un studiu aplicativ și teoretic care vizează locul, rolul și valoarea istoriei orale, metodologie care urmează a fi explorată nu numai în domeniul istoriei militare, dar și în domeniul literaturii, artei, muzicologiei. Interviuurile cu eroii istoriei recente ar facilita evident scrierea ulterioară a istoriei Republicii Moldova la început de mileniu nou.

Felicităm autorul, Ion Xenofontov, cu apariția prezentului volum în speranța că ne va mai bucura pe viitor cu studii tot atât de ample axate pe analiza evenimentelor istorice.